

Bartha Júlia

A Kunok útja

Lovas emlékmenet a Radnai-hágótól a karcagi Kun emlékhelyig

- útijegyzet -

Mottó: „Minden nép addig létezik, ameddig büszke tud lenni múltjára, s amíg meg tudja teremteni és fenn tudja tartani saját kultúráját.”

Gazda József

I.

Az idei év a Kunok Éve, minden kulturális intézmény, civil szervezet úgy tervezte a programját, hogy a Kunok I. Világtalálkozója alkalmából figyelmét a kunok maradékaira, a kunsági kultúra megmutatására összpontosítsa. Így volt ez a Nagykun Nádor Huszár Bandérium tagjai esetében is, akik különleges vállalkásukban azt tűzték ki célul, hogy a kunok egykori, Kárpát-medencei vándorlásának útvonalán végigvonulva tiszteljenek az ősök emlékének.

2009. augusztus 19-én Kisújszálláson a Néprajzi kiállító terem udvarán a város vezetői és a civil szervezetek képviselő elbúcsúztatták a hosszú útra menőket, majd másnap hajnalban útrakelt a csapat, hogy a Radnai-hágótól a karcagi Kun emlékhelyig tartó, közel hatszáz kilométeres utat megtegye. A lovakat kamionnal szállítottuk ki, hogy onnan induljon a lovas emlékmenet, ahonnan a kunok indultak: az ezeréves határtól.

Másnap, 21-én szép ünnepség keretében a Radnai-hágónál felsorakoztak az emlékmenet résztvevői és azok a kunságiak és más vidékről valók, de magukat idetartozónak érzők, akik autóbusszal érkeztek a helyszínre. Rövid ünnepség keretében megemlékeztünk arról a nagy történelmi pillanatról, amikor IV. Béla, a második honalapítóként tisztelt uralkodó 1239. húsvét másnapján fogadta Kötöny kánt és maradék népét. Az ünnepségen Illéssy Ádám jászkunkapitány idézte fel azokat a jelentős momentumokat, amelyek a kunok sorsát meghatározták és megemlékezett arról, hogy miként ápolják az utódok azt az örökséget, amit e keleti népcsoport a történelem során ránk hagyományozott. Az útrabocsátó szép gondolatok sorát Smuta Zsolt kunszentmártoni kunkapitány folytatta majd koszorút kötöttek a hágónál lévő keresztre, mely az egykori rotunda, az árpád-kori körtemplom helyén áll. Az emlékmenet résztvevői elszórták a kunsági földet, amit útravalóul kaptak tarisznyájukba a kisújszállási búcsúztató ünnepségen. Soha ilyen telitorokból és tisztán nem szólt a himnusz, mint ott, az ezeréves határnál, a Randai-hágónál a tanúhegyek lábánál.

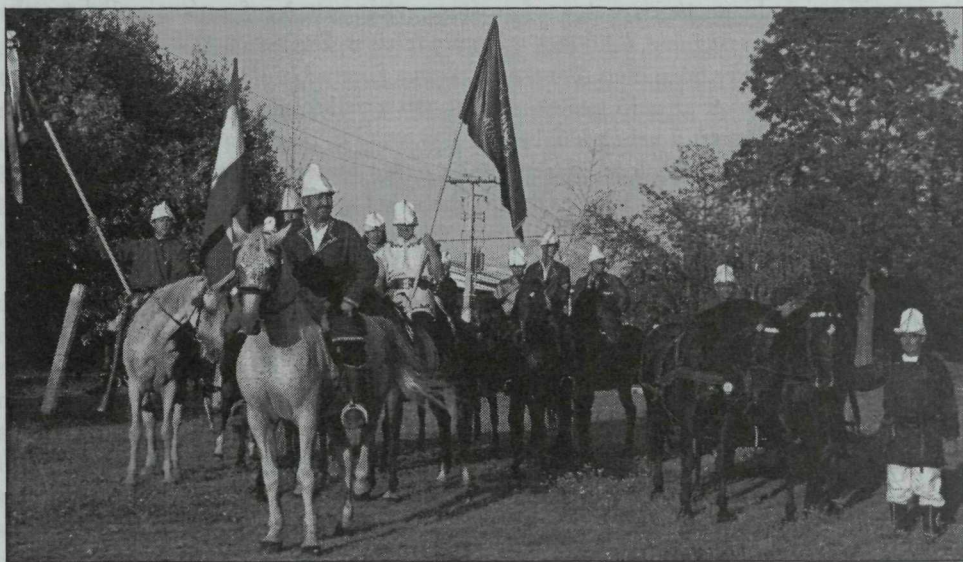
A lovas emlékmenet nem szokványos túra volt. A célja nem az volt, hogy lelovagolja a távot, elmondhassák maguknak a résztvevők, hogy milyen kitartó, derék lovasok. Az volt a cél, hogy híret vigyünk a kunsági mentalitásnak, annak, hogy itt a Kárpát-medence szívében él egy etnokulturális csoport, amely a történelem minden hányattatása ellenére magát kunnak vallja, őrzi azt a kultúrát, amit az elődök hagytak rá.

A Kunok útja

Mire tanítja a Kunság ma a magyarokat és Európát? Arra, hogy merje magát vállalni, hogy álljon ki magáért és mutassa fel azt a kultúrát, azokat az értékeket, amelyeket évszázadokon át ápolt. Mindig erős volt itt az identitástudat, és minden korban más-más megnyilvánulást öltött, de soha ilyen nagy szükség nem volt rá, hogy nevén nevezzük, mint ma. Jó volt végigvonulni az egykori útvonalon, folyóvölgyekben, a Randnai-havasoktól a Szilágyság lágy lankáin, s hol az Aranyos Beszterce patak sietett mellettünk, hol a Nagy Szamos mutatta meg miként válik a sebes folyású patakából tekintélyes folyóvá. Majd a Berettyó kísért minket hazáig.

Az első megálló, így az első két pihenőhely, amit a csapat a Keleti-Kárpátokban, a szabadban töltött, Radnalajosfalvánál és Radnaborbereknél volt erdei tisztáson. Igazi nomád módjára, tűz mellett, egymást bátorítva. Az első település, amit érintettünk, s ami már a középkorban is lakott volt, Óradna, ami most aprócska település, a szórványmagyarság maroknyi csoportja él ott, mintegy négyszáz római katolikus vallású, aki identitását és vallását még tartja, de nyelvünket már nem beszéli. Azonban hárman, a helybéli plébános és egy tanárnő, Bauer Ilona a férjével magyar iskolában tanít, ahol hét kisdíák tanulja a magyar nyelvet tisztelettel parancsoló szorgalommal.

Valaha hatalmas katedrális volt a helységnek, amit a tatárok romboltak le, aztán köveit széthordták illetve felépült belőle másik két templom s ki tudja még hány lakóház. A Tatárrom, ahogyan a helybéliek nevezik az ortodox templom mögött még romjaiban is monumentális. A polgármester fogadta a lovas menetet, gratulált a szép vállalkozáshoz és útnak indított minket. Szalagot a magyar házaspár kötött, még a hágónál. A harmadik napi pihenő Naszódon volt, ahol már valamivel nagyobb létszámú magyar református közösség él, aprócska temploma szolidan hirdeti a hit tisztaságát. Kedves gyülekezete eljött, hogy délutáni istentiszteleten köszöntse a kun menetet. A templomban kötöttek szalagot a zász-

Elindul a menet

lónkra. Az első igazán biztonságos szállásunk itt volt, ahol magát a templomot nyitották meg számunkra. Ha az ember idegenben szükségből szabadban tölt két éjszakát, akkor tudja csak értékelni a biztonságot... Ez a hely minden értelemben oltalmat adott nekünk. Áldott legyen érte.

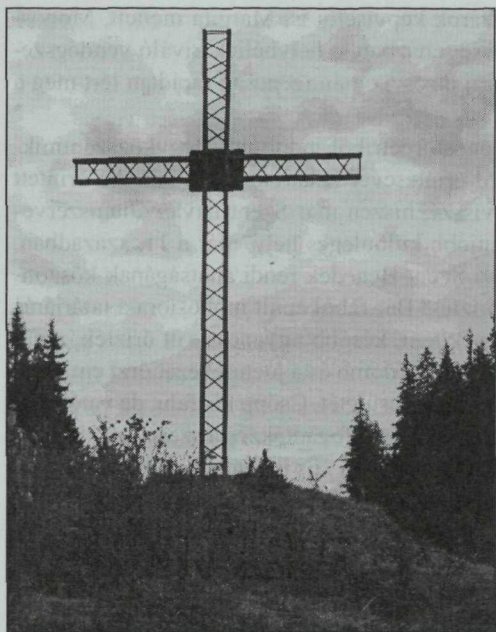
A lovasmenet naponta 50-70 km távolságot tett meg, rövid alig órányi déli pihenőt beiktatva. A pihenőhelyeket úgy kerestük, hogy a lovak számára is legyen lehetőség itatásra és némi legelésre. Hűsége patásainkat igencsak megviselte a nehéz terep, alföldi lovak lévén még dombot sem nagyot láttak, nemhogy hegyet! Betlenben volt a déli pihenőnk, ahol a város polgármestere és a református lelkész fogadta a csapatot, a városháza előtt, az egykori Betlen-kastély bejáratánál. Baráti kézfogással indították útjára a menetet. Mindenhol szimpátia kísérte a lovasokat, még a románok lakta településeken is, ami egyrészt annak köszönhető, hogy a helyi sajtó tájékoztatta olvasóit az átvonuló menetről, másrészt pedig annak, hogy méltósággal vonult a csapat, tiszteletben tartva mások érzékenységét. A nemes vállalkozást tisztelték bennünk. Déscichegyen ért a negyedik nap estéje, ahol a református gyülekezet háza adott nekünk otthont.

II.

Békesség Istentől!

Így köszöntik egymást és az idegent is Erdélyben. Jó hallani, hogy nemcsak a papjuknak szól így a köszöntés. A negyedik nap estéje Déscichegy gyülekezeti házában telt, a kedves helybeliek érdeklődésétől kisérve. Felejthetetlen élmény volt, megtelt a gyülekezeti ház és mindent tudni szerettek volna a kunokról. Elhalmoztak minket nemcsak a szeretetükkel és a figyelmükkel, hanem mindenféle jóval, gyümölcscsel és jófajta borral is. Az egész út során az igazán biztos támaszunk a református egyház volt. A református gyülekezetek őrzik igazán a magyarságukat, öröködnék a kultúra felett is. Bár nehéz idők járnak ott is, a szükség véget is, vagy talán mert összekapaszkodva könnyebb, jól élnek együtt. Kitűnő lelkészek vezetik ezeket az apró gyülekezeteket. Ott a vallás még a mindennapok része, ezért jelent igazi támaszt a nehéz időkben is. Aki arra jár, ne mulassza el megszórítani Orbán Attila déscichegyi, Molnár Endre zsidói, Lukács József szilágynagyfalui, Csernák Béla bihari nagytiszteletű urak kezét! Ők, az őrhelyüket el nem hagyók, akiknek köszönhető, hogy ez a maroknyi magyarság nem adja fel, nem morzsolódik fel a mindennapok küzdelmében. Déscichegyen az érkezésünkkor és a távozásunkkor is meghúzták a harangot. A menet felsorakozott a gyülekezeti ház előtt és búcsút intett a helybelieknek, majd elindult Zsidó felé.

Zsidó, Erdély kapuja, a Wesselényiek birtoka. Itt született báró Wesselényi Miklós (1796) a reformellenzék egyik képviselője, aki elsőként szabadította fel jobbágyságait 1848. március 20-án. A Szamos-parti város nagymúltú, számos történelmi esemény fűződik nevéhez. 1849. aug. 25-én 12 nappal a honvédsereg Görgey tábornok által vezetett főerőinek világoosi fegyverletétele után Kazinczy Lajos is letette a fegyvert a zsidói kastély udvarán. Kazinczy Lajos, Kazinczy Ferenc nyelvújító fia volt, serege 4 ezer honvédet számlált. Ő is az aradi vértanúk sorsára jutott, 14.-ként. (Síremléke a Széphalmon található, a Kazinczy

A Radnai-hágó keresztje

sírkertben.) Ma mintegy tízezer lelket számoló város egytizede magyar, de jelentősnek mondható a református gyülekezete.

Amikor a kun emlékművet megérkezett a városba, a tervezett időnél jóval később, hiszen lehetetlen volt tartani az időpontokat, a zsidóiak a református templom előtt vártak már órák óta. Este 8 óra volt, amikor a lovasmenet megállt a templom előtt. Felhangzott a 90. zsoltár, a reformátusok himnusza: Te benned bízunk, elejítő fogva... Elmondhatatlanul megható volt. Ezt követően a templomban rövid istentisztelet keretében köszöntöttek minket, majd családoknál helyeztek el mindnyájunkat, s hogy ne legyen sértődés, minden jelentkező vendégfogadónak jusson valaki a csapatból, egyesével...

A zsidói búcsút követően Szilágynagyfalu felé vettük az irányt, azaz, hogy vettük volna, ha nem jön elénk Nagyfaluból négy

helybéli, aki jól ismeri a terepviszonyokat, kikerülendő a lovakkal a forgalmas műút, erdőn át, hegyen-völgyön, nagy kalandokkal elvezették a csapatot, ezzel mintegy negyven kilométeres kerülőt okozva nekik. A jószándékot senki nem vonta kétségbe, de gyakorlott túrázók és nem lovasok lévén nem jól mérték fel a lovasmenet esélyeit ezen az útszakaszon. Jelentős késéssel értünk Szilágynagyfaluba, amit még az is okozott, hogy az érintett településről elénk jöttek a helybéliek és nem volt mit tenni, meg kellett állni kicsit Krasznán, Ráton, Szilágybagoson, ahol muzsikaszóval, néptáncosokkal, borral, kaláccsal várták a menetet és boldogan kötöttek szalagot a lovas emlékművet zászlajára. A hatodik nap kalandos útja éjjel fél kettőkor ért véget egy szilágynagyfalui birtokon, Veinbold Rudolf lovastanyáján, a helybéliek kitartó türelmének és remek birkagulyásának köszönhetően nyugodalmassal éjszakával.

A nagyfalusiak ugyan már délutántól várták a kunok bejövetelét, még a késő éjszakai órákban is volt aki kiszaladt az utcára, másnap aztán bepótolandó az elmulasztottakat, minden jelentős utcán végigmentünk, megkoszorúztuk Arany János mellszobrát és a hősök emlékművét, majd a helybéli lovasok egészen a város határáig elkísérték a menetet. Bár nagyon fáradtak voltak a lovak és lovasok, mindenért kárpótolt az a lélekemelő fogadtatás, ahogyan a szilágysági magyarok vártak minket. Szilágynagyfaluból Ipp, Berettyószéplak, Érabrány érintésével Margitára értünk, ahol a környékbéli gyalogos íjászok csapata és a szentjobbi huszárok vezették fel a csapatot a város főterére ahol már hatalmas sereg várta az ünnepséget. A város polgármestere, papjai más települések (akiket nem érinthetett a menet) polgármesterei jöttek és köszöntötték a nagy feladatra vállalkozó lovasokat.

Üdvözlésünkre elének jöttek a debreceni huszárok képviselői is. Margita mellett, Monostorpetriben volt az éjszakai szállás egy közösségi házban, a helybeliek kiváló vendégszeretetének köszönhetően kitűnő vacsora és némi tüzesvíz után igencsak fáradtan tért meg a társaság.

Immár a nyolcadik napon, aug. 27.-én Monostorpetriből indultunk Hegyközszentmiklós, Szentjobb, Hegyközszentimre és Szalárd érintésével Biharba érkeztünk. Az érintett települések között mind nagy múltra tekint vissza, hiszen már Szent István államszervezése idején léteztek ezek a települések. Szentjobb különleges hely, már a 11. században, Szent László idején vásáros hely volt. Hírét a Szent Benedek rendi apátságának köszönhetette, ahol Szent István jobbát, az ereklyét őrizték. Bár fából épült monostora a tatárjárás idején elpusztult, az ereklyét sikerült megmenekíteni, később ugyancsak itt őrizték, amíg jelenlegi helyére nem került. Ma már csak a Monostordomb és a jóemlékezet őrzi emlékét, no meg a hely szelleme vigyázza az itt élőkhírét és becsületét. Csöpp kis falu, de varázsos! Ne mulasszák el útbaejteni! A menetet kaláccsal, szőlővel fogadták, és a szentjobbi hagyományőrző huszárparancsnok Kiss István jóvoltából csapolt sör is jutott a derékhadnak. A szentjobbi lovasoknak legyen hála, akik igazán ismerték, jól ismerték a terepet, földúton, jelentős idő és távolság lefaragásával érkezett a menet a bihari várba.

Biharba érve régi álma teljesült a csapatnak: a bihari földvárban, az avarkori sáncok között táborozhattunk. Itt fogadott minket Nagy Gizella, a bihari polgármester asszony. Ő és Csernák Béla tiszteletes úr kötött szalagot a zászlónkra. Biharba már otthoniak közül is sokan kijöttek, karcagi gyerekek és pedagógusaik, a kunhegyesi református lelkész, Nagy Kálmán és felesége. Felejthetetlen volt, ahogyan a naplementében belovagoltak a mieink a földvárba.

Biharból másnap délben már az ártándi határátkelőnél voltunk. Minden várakozást felülmúlt a határátkelés. Lóháton szépen átsétált a csapat a szolgálatot teljesítő határőrök elismerő pillantásától kísérve. Talán ez az egyetlen igazán jó hozadéka annak, hogy az uniós határok nyitottak. Bár volt lóútlevele minden hátasunknak, semmi korábban megszokott tortúra nem volt a határon. Az este Zsákán ért minket a református egyház működtette Erdei Iskolában. Innen már csak Darvas, Füzesgyarmat volt a 10. nap úticélja, rövid távolság, alig húsz kilométer, azért, hogy a csapat kipihentén tegye meg a 11., az utolsó nap távolságát. Füzesgyarmatról Bucsa érintésével augusztus 30.-án 16 órakor, a közel hatszáz kilométeres távolságot megtéve, a karcagi Kun emlékhelyre, az ősök tiszteletére emelt kun bálványok közé belovagolt a menet. Hosszú, szép volt ez az út, nemcsak a fizikai erő, hanem a jellem próbája is. A méltósággal vonuló történelmi emlékmenet tagjait szép ünnepség keretében fogadták a nagykunságiak. Többen hangsúlyozták annak jelentőségét, hogy az I. Kun világtalálkozó idején, az ősök tiszteletére megtett lovas emlékmenet szimbolikus értelmű: a hazatalálást, a szülőföldünk iránti elkötelezett hűséget mutatja, mert mi már tudjuk a helyünket, itt vagyunk otthon.